

opusdei.org

Täieliku inimeseni jõudmine: emotsioonide roll

Kristlikus elus peavad mõistus, tahe ja emotsioonid koos kasvama, aidates üksteisel edasi areneda. Seetõttu on meie tunnete juhtimine oluline.

11.05.2024

Jeesus Kristus on kindlasti meie elu armastus: mitte suurim teiste seas, vaid see, kes annab tähenduse kõigile meie teistele armastustele ning huvidele, unistustele,

ambitsioonidele, töödele ja algatustele, mis täidavad meie päevi ja südant. Seetõttu peame oma vaimses elus hoidma Jeesus Kristuse isiku kesket tähtsust. [1] Ta on tee, mille kaudu astume osadusse Isaga Pühas Vaimus. Temas paljastub saladus, *kes on inimene* [2] ja milleks me oleme kutsutud. Kristusega koos kõndimine tähendab õppida ennast paremini tundma ja süveneda rohkem oma isiklikku saladusse. Kui laseme Jeesusel olla meie elu keskpunkt, siis muu hulgas avastame taas erinevate askeetlike vahendite antropoloogilise ja kristliku väärtuse uues valguses; jõuame inimeseni kogu tema täielikkuses – mõistuse, tahte, südame ja suhete ühtsuses. [3]

Inimene, kelleni meil tuleb jõuda, oleme ennekõike meie ise ja seejärel kõik need, kellega me oma sõpruses ja apostolaadi kaudu kokku puutume. Kujunemine, mille osaks me saame ja mida me edasi anname,

peab jõudma mõistuse, tahte ja emotsioonideni, ilma et ükski neist elementidest jääks tähelepanuta või oleks pelgalt *allutatud* teistele. Siin keskendume eelkõige iga inimese tundeelu kujunemisele, pidades iseenesest mõistetavaks tugeva intellektuaalse kujunemise vajadust kui vundamenti. Tervikliku kujunemise olulisusega arvestamine laseb meil *taasavastadapüha* Josemaría suurt tõde *truuduse* ja *õnne* samastamise kohta. [4]

Kujunemine koos Kristuse südamega

Mõned inimesed kipuvad kujunemisele mõeldes seda teadmisteks pidama. Seetõttu loetakse hästi kujunenud inimeseks seda, kes on saanud head õpetuslikku, askeetlikku ja erialast informatsiooni. Kuid vaja on rohkemat. Inimeseni jõudmiseks kogu tema terviklikkuses, tuleb

suhtuda kujunemisse kui olemisviisi. Head spetsialistid teavad oma erialal nõutavat infot ja meetode, kuid nad on omandanud ka midagi muud. Neil on välja kujunenud harjumused – olemisviisid –, mille tõttu nad saavad neid teadmisi ja tehnikaid edukalt rakendada: harjumus pöörata teistele tähelepanu, keskenduda tööle, olla täpne, toime tulla õnnestumiste ja ebaõnnestumistega, olla sihikindel jne.

Samamoodi ei tähenda heaks kristlaseks olemine lihtsalt Kiriku õpetuse tundmist – sellisel tasemel, mis vastab inimese seisusele kirikus ja ühiskonnas – sakramentidest või palvest või üldistest ja ametialastest moraalinormidest. Eesmärk on palju kõrgem – sukelduda Kristuse müsteeriumi, et mõista seda kogu laiuses ja sügavuses (vrd Ef 3:18), lasta Tema elul tulla meie omasse ja saada öelda koos püha Paulusega, et ei ela enam mina, vaid Kristus elab

minus (Gl 2:20). See tähendab olla *alter Christus, ipse Christus* [5], mis laseb armul meid järk-järgult muuta, et kohandada meid Temaga.

Armul tegutseda laskmine pole midagi ainult passiivset; see ei tähenda lihtsalt takistuste mitte seadmist, sest Püha Vaim ei muuda meid Kristuseks ilma meie vaba ja teadliku koostööta. Kuid ka sellest ei piisa. Anda end oma Issandale, anda Talle oma elu, ei tähenda lihtsalt oma otsuste ja tegude andmist Talle; see tähendab ka oma südame, tunnete ja spontaansuse andmist Talle. Selleks peab meil olema hea intellektuaalne ja õpetuslik ettevalmistus, mis vormib meie meelt ja mõjutab meie otsuseid, ent see õpetus peab ka sügavale imbuma ja jõudma meie südamesse. Ja see nõuab võitlust, see nõuab aega. Teisisõnu nõuab see vooruste omandamist, milles kujunemine just seisnebki.

Tihti võib kohata inimesi, kes kardavad, et vooruste rõhutamine võib viia *voluntarismini*, inimese tahtejõule esikoha andmiseni. Miski ei saa olla tõest kaugemal. Võib-olla on selle valearusaama põhjuseks ekslik idee vooruslikkusest, mida peetakse lihtsalt tahtejõu täienduseks, mis laseb vooruslikul inimesel täita moraalseadust isegi siis, kui see läheb vastuollu tema enda kalduvustega. See on üsna laialt levinud idee ja tuleneb tegelikult volutarismist. Voorust peetakse seega võimeks seista vastu oma kalduvustele, kui moraalseadus seda nõuab.

Selles on muidugi omajagu tõtt. Kuid see on mittetäielik nägemus, milles voorused muudetakse külmadeks omadusteks, mis viivad praktikas oma kalduvuste, huvide ja kiindumuste tagasilükkamiseni ja selle tulemuseks on paratamatult ükskõiksuse muutumine ideaaliks,

justkui seisneks siseelu ja eneseandmine jõudmises punkti, kus inimest ei köida miski, mis võiks takistada tema tulevasi otsuseid.

Sellise kujunemise puhul on võimatu jõuda inimese kui tervikuni. Mõistus, tahe ja emotsioonid ei kasva siis koos ega aita üksteisel areneda. Pigem domineerib üks neist võimetest ja lämmatab teised. Siseelu õige areng nõuab seevastu integreerimist ega too kindlasti kaasa meie huvide ja emotsioonide vähenemist või kadumist. Siseelu arengu eesmärgiks ei ole see, et juhtumised meid ei mõjutaks, et me ei hooliks olulisest, et me ei saaks haiget, kui miski teeb haiget, et me ei muretseks selle pärast, mis meid puudutab, et meid ei köidaks see, mis on ligitõmbav. Otse vastupidi. Siseelu avardab südant ja täidab selle suure armastusega, aidates meil vaadelda oma emotsioone laiemas kontekstis, mis annab vahendid, et toime tulla

tunnetega, mis põhjustavad raskusi, ning aitab tabada meeldivate tunnete positiivset ja transtsendentset tähendust.

Evangeeliumid näitavad meile Issanda siirast muret oma jüngrite puhkuse pärast. Ja ta ütles neile: *Tulge omaette üksildasse paika ja puhake pisut!* (Mk 6:31) Samuti näeme, kuidas tema süda reageerib oma sõprade, nagu Marta ja Maarja, kannatustele (vrd Jh 11:1-44). Me ei saa oletada, et Jeesus neil hetkedel lihtsalnäitles, justkui oleks kõik tema ümber toimuv – ühenduse tõttu oma Isaga – tema jaoks sügaval sisimas ükskõik. Püha Josemaría rääkis sageli maailma kirglikust armastamisest. [6] Ta julgustas inimesi andma oma südant Jumalale ja Tema kaudu ka teistele inimestele ja tegevustele ja pingutustele apostolaadis. *Issand ei taha, et oleksime kuivad, jäigid nagu inertne aine.* [7]

Abivalmidus, näiteks, ei ole omane inimesele, kellel on ükskõik, kas ta teeb seda või toda, sest tal on õnnestunud kaotada huvi kõige vastu – võib-olla selleks, et vältida kannatusi, kui temalt soovitakse midagi, mis talle ei meeldi. Pigem on abivalmidus sellise inimese üllas hoiak, kes suudab konkreetsel hetkel toime tulla ilma millegi hea ja meeldivata, et keskenduda millelegi muule, milles Jumal meid ootab, sest Jumalale elamine on meie sügavaim soov. Sellisel inimesel on suur süda, täis huvisid ja häid ambitsioone, mida tuleb vajadusel kõrvale jätta, mitte sellepärast, et me neid tagasi lükkame või püüame vältida nende mõju, vaid sellepärast, et meie huvi Jumala armastamise ja teenimise vastu on veelgi suurem. Ja see pole mitte ainult suurem, vaid see on see – see on muutunud selleks –, mis annab kõikidele muudele huvidele tähenduse ja hõlmab neid kõiki.

Rõõm vooruste praktiseerimisest

Vooruste kujunemine nõuab võitlust, oma kalduvusest üle saamist, kui see vastandub headele tegudele. See on osa tõest, mis sisaldub reduktsionistlikus, *voluntaristlikus* vooruse kontseptsioonis, millele eespool viidati. Kuid voorus ei seisne võimes kalduvustele vastu seista, vaid pigem meie kalduvuste kujundamises. Seetõttu ei ole eesmärgiks meie suutlikkus oma tundeid harjumuspäraselt kõrvale jätta, et lasta end juhtida välisel reeglil, vaid pigem tunnete kujundamine nii, et suudaksime saavutatud hea üle rõõmustada. Voorus seisneb just hea üle rõõmustamises, võiks öelda, et *hea maitse* kujunemises: [Õnnis on inimene,] kel on hea meel Issanda Seadusest ja kes uurib ta Seadust ööd ja päevad (Ps 1:2). Nõnda seisneb voorus meie tunnete kujundamises,

mitte harjumuses neile
süsteemiliselt vastanduda.

Nii kaua kuni voorus on välja
kujunemata, võivad meie tunded ja
emotsioonid vastu panna heale teole
ning neist tuleb üle saada. Kuid
eesmärgiks ei ole lihtsalt vastupanust
üle saada, vaid pigem arendada
voorusliku tegutsemise *maitset*. Kui
meil on voorus, siis võib hea tegu
siiski raske olla, kuid me teeme seda
rõõmuga. Toome ühe näite.

Hommikune õigel ajal üles tõusmine
– *kangelaslik minut* [8] – on ilmselt
alati raske, võib-olla ei tule kunagi
päeva, mil me ei soovi äratuskella
kuuldes veidi rohkem aega voodis
olla. Aga kui me harjume saama
laiskusest jagu armastusest Jumala
vastu, siis saabub hetk, mil see teeb
meile rõõmu, samas kui mugavusele
järeleandmine ei meeldi meile ja
jätab suhu halva maitse. Samamoodi
ei ole ausa inimese jaoks mitte ainult
keelatud võtta supermarketist kaupa

ilma selle eest maksmata; see on ka inetu ja ebameeldiv, selle inimese meelelaadi, tema südame vastu. Tunnete kujunemine, nii et kogeme rõõmu heast ja pahameelt kurja üle, ei ole vooruse kaasnev tagajärg, vaid pigem oluline komponent. Seetõttu laseb voorus meil nautida head.

See ei ole pelgalt teoreetiline idee. Kui me võitleme, siis on meie jaoks praktiliselt väga oluline teada, et me ei harju lihtsalt tüütustega leppima, vaid õpime nautima head, isegi kui see mingil hetkel tähendab, et peame tegutsema vastupidi oma kalduvusele.

Vooruste kujundamine paneb võimed ja kiindumused keskendumas sellele, mis meie sügavaimaid püüdlusi tõeliselt rahuldab, omistades samal ajal teisejärgulise tähtsuse – alati allutatud kõige tähtsamale – asjadele, mis on lihtsalt vahendid eesmärgi saavutamiseks.

Lõppkokkuvõttes tähendab vooruste kujundamine õppimist, kuidas olla õnnelik, rõõmustada selle üle ja sellega koos, mis on tõeliselt suurepärane, lühidalt öeldes on see ettevalmistus Taeva jaoks.

Kui kujunemine tähendab vooruste kasvatamist, ja voorused tähendavad kindlat korrastatust meie afektiivsuses – meie tunnetes ja emotsioonides –, siis võime järeldada, et kogu kujunemine on afektiivsuse (tundmuslikkuse) kujunemine. Seda lugedes võib keegi esitada vastuväite, et vooruste arendamisel on eesmärk pigem seotud tegude kui tunnetega, võib-olla isegi lisades, et me kasutame vooruste nimetust just tegutsemisharjumuste kohta. See on tõsi. Aga kui voorused aitavad meil head teha, siis sellepärast, et need aitavad meil end õigesti tunda. Inimene liigub alati hea poole. Moraalne probleem seisneb ju lõpuks

selles, et miks see, mis ei ole hea, näib meile – esitleb end meie silmadele – konkreetsetes olukorras heana. Põhjuseks on meie kalduvuste korrastamatus, mis paneb meid ülehindama selle hüve väärtust, mille poole üks neist kalduvustest on suunatud, nii et seda hüve peetakse konkreetsetes olukorras paremaks kui mõnda teist hüve, millega see on vastuolus, kuid millel on tegelikult suurem objektiivne väärtus, kuna see vastab inimese üldisele hüvele.

Näiteks teatud olukorras võime kahelda, kas rääkida tõtt või mitte. Meie loomulik kalduvus tõe poole näitab seda meile heana. Kuid meil on ka loomulik kalduvus soovida teiste lugupidamist, mis sel konkreetsel juhul, kui arvame, et tõe näitab meid lõpuks halvas valguses, näitab valetamist kui sobivat. Need kaks kalduvust on vastuolus. Milline neist võidab? Kõik sõltub sellest, milline kahest hüvest

on meie jaoks olulisem ja hinnangus mängib meie afektiivsus otsustavat rolli. Kui see on hästi korrastatud, aitab see mõistusel näha, et tõde on väga kallis ja teiste lugupidamine pole soovitatav, kui see paneb meid tõde hülgama. Armastus tõe vastu teiste hüvede ees, mis meid samuti köidavad, on just see, mida me nimetame aususeks. Ent kui soov hea välja näha on tugevam kui tõe külgetõmme, siis on mõistust lihtne petta ja kuigi ta teab, et see pole hea, otsustab ta, et valetada on kohane. Kuigi me teame suurepäraselt, et valetada on halb, leiame siiski, et antud konkreetses olukorras on seda sobilik teha.

Korrastatud tundeelu aitab meil head teha, sest see aitab meil seda juba eelnevalt heana mõista. Seepärast on oluline oma emotsioone õigesti kujundada. Kuidas seda teha? Enne kui proovime sellele küsimusele vastata, tasub välja tuua mõned

huvitavad asjaolud, mis on vajalikud selle teema asjakohaseks käsitlemiseks.

Tahe ja meie tunded

Me just väitsime, et hästi korrastatud afektiivsus aitab meil hästi tegutseda. Ka vastupidine on tõsi: hästi tegutsemine aitab meil oma afektiivsust korrastada.

Kogemustest teame (ja seda tasub mitte unustada, kui tahame vältida langemist kergesti frustratsioonile ja heidutusse), et me ei suuda oma tundeid otseselt kontrollida. Kui oleme heidutuse ohvrid, siis ei saa me probleemi lahendada lihtsalt sellega, et otsustame end õnnelikuna tunda. Sama kehtib ka siis, kui me tahame end teatud hetkel tunda julgemalt või vähem arglikult või kui me ei taha tunda hirmu või häbi ega tunda tajutavat külgetõmmet millegi vastu, mida me peame

ebakorrapäraseks. Teinekord tahaksime ladusalt läbi saada kellegagi, keda peame ebameeldivaks põhjustel, mis meie arvates on tühised, kuid millest me ei suuda üle saada, ja me mõistame, et lihtsalt püüe kohelda seda inimest loomulikul viisil ei lahenda meie kitsikust.

Lühidalt, teadlikust otsusest ei piisa, et muuta tunded oma soovidele vastavaks. Kuid tõsiasi, et tahe ei kontrolli otseselt meie tundeid, ei tähenda, et see ei mõjuta neid.

Eetikas nimetatakse kontrolli, mis tahtel saab olla tunnete üle, *poliitiliseks*, kuna see sarnaneb valitseja omaga alamate üle. Ta ei saa neid otseselt kontrollida, sest nad on vabad. Kuid ta võib kasutada teatud meetmeid, näiteks vähendada makse, lootuses, et need toovad kodanike vabal tahtel konkreetseid tulemusi, näiteks tarbimise või

investeeringute kasvu. Ka meie saame teha teatud tegusid, mis loodetavasti tekitavad konkreetseid tundeid. Näiteks, et tunda end julgemalt, kui küsime apostelliku ettevõtmise alustamiseks annetust, võime mõelda sellele heale, mida teeb see apostellik ettevõtmine, mille jaoks me abi otsime. Võime mõelda oma Jumala lapse seisusele lootuses, et professionaalne tagasilöök mõjutab meid tunnete tasandil vähem. Veelgi, me teame, et teatud koguse alkoholi joomine võib esile kutsuda mööduva eufooriaseisundi; ja et kui me meelega laseme oma mõtetel peatuda mõnel halval kohtlemisel, mida oleme kogunud, siis kutsume esile vihareaktsioonid. Need on mõned näited mõjust – igal juhul kaudsest –, mida tahe võib lühiajaliselt meie tunnetele avaldada.

Palju olulisem on aga pikaajaline mõju, mida tahe meie afektiivsusele

avaldata, kuna just see mõju annab sellele vormi, kujundab seda. Siin räägime mõjust, mis avaldub isegi ilma, et inimene seda ootaks. See tuleneb tõsiasiast, et vabad ja teadlikud teod võivad põhjustada muutusi mitte ainult meid ümbritsevas maailmas, vaid samuti ja eelkõige meis endis. Need teod aitavad tekitada loomupärasest afektiivset vastuvõtlikkust heale, mida tahe soovib. Täpne selgitamine, kuidas see toimub, ei kuulu selle artikli alla, kuid tahame siin esile tõsta kahte põhipunkti.

Hüve soovimine

Esiteks tuleb märkida, et hüve, mille poole tahe kaldub – ja mille kaudu tekib loomupärane vastuvõtlikkus –, võib olla väga erinev sellest, mida tajutakse väljastpoolt. Kaks inimest, kes täidavad sama ülesannet, võivad teha kahte väga erinevat asja. Üks võib olla täiesti süvenenud sellesse,

et ta ei näeks talle ülesande andnud inimese silmis halb välja, samas kui teine tahab tõesti teenida. See teine inimene kujundab voorust, samas kui esimene mitte, sest tema soovitud hüve seisneb lõpuks selles, et mitte näha halb välja kellegi autoriteetse ees. Tõesti see võib olla parem samm kui lihtsalt ülesande täitmisest keeldumine. Kuid kui sellele ei järgne rida täiendavaid samme, ei kasva selle inimese voorus, sõltumata kui mitu korda ta tegevust kordab. Seetõttu on väga oluline oma kavatsust parandada, pidevalt puhastada, et vähehaaval võtta omaks põhjused, mille tõttu tasub midagi ette võtta ja seeläbi oma emotsioone kujundada.

Meil kõigil on enda või teiste kogemusest teada, kuidas enda piiramine kindlate reeglite järgimisega muutub kergesti koormaks. Vanema poja näide tähendamissõnas hoiatab meid selle

ohu eest (vrd Lk 15:29-30).

Vastupidiselt toob selle hüve, mille edendamiseks need reeglid on mõeldud, siiras otsimine vabadust ja rõõmu. Lõppkokkuvõttes võime öelda, et peame kujundama mitte niivõrd oma tegemisi, kuivõrd soove. Tähtis pole mitte ainult see, mida ma teen, vaid ka see, mida ma seda tehes tahan. [9] Vabadus on seega otsustav tegur. Millegi tegemisest ei piisa, me peame tahtma seda teha. Peame seda tegema, *sest me tahame, mis on kõige üleloomulikum põhjus*, [10] sest ainult nii kasvab meie vooruslikkus, see tähendab, et me õpime nautima seda, mis on tõeliselt hea. Pelgalt ülesande täitmine, mis viib *cumpro y miento*, täitmise ja valetamiseni, [11] ei vii vabaduse, armastuse ega rõõmuni. Kui aga mõistame, miks selline tegutsemisviis on tõeliselt suurepärane ja väärt, ning juhindume oma tegudes neist põhjustest, siis kasvatame oma

vabadust ning tugevdame armastust ja rõõmu.

Pikaajaline kujunemine

Teine punkt, mida tuleb arvesse võtta, on see, et jõudmine oma emotsioonides loomupärase vastuvõtlikkuseni heale on sageli aeglane protsess. Kui voorus seisneks üksnes võimes ületada tunnete vastupanu sellele, mis on õige, saaksime selle omandada palju lühema ajaga. Kuid me teame, et voorus ei ole veel kindlalt välja kujunenud seni, kuni otsitaval hüvel pole positiivset vastukaja meie emotsioonides. [12] Seetõttu peame oma võitluses olema kannatlikud, sest teatud väärt eesmärkide saavutamiseks võib kuluda kaua aega, isegi aastaid. Raskusi, mida võime sel ajal kogeda hea poole püüdlisel, ei tohi tõlgendada ebaõnnestumisena ega märgina, et meie võitlus pole piisavalt siiras ega

otsustav. Meil on siin tegemist arenguga, kus iga samm võib olla nii väike, et edusamme ei ole lihtne märgata. Alles aja möödudes võime tagasi vaadata ja mõista, et oleme reisinud kaugemale, kui arvasime.

Kui tahame näiteks oma vihastest reaktsioonidest üle saada, alustame sellega, et püüame väliseid ilminguid piirata. Alguses võib tunduda, et me ei jõua kuhugi. Aga kui jääme kindlaks, muutuvad korrad, mil me end kontrollime – alguses võib-olla väga vähesed –, aina sagedamaks ja mõne aja pärast – võib-olla pika aja pärast – saavutame harjumuspärase enesekontrolli. Sellest aga ei piisa, sest meie eesmärgiks ei ole väliseid ilminguid maha suruda, vaid kujundada oma sisemist reaktsiooni, muutuda leebemaks ja rahumeelsemaks. Ja siis kinnistub see rahulikum reaktsioon meie olemisviisi. Võitlus võib seetõttu olla pikem, kuid kes saaks eitada, et see

on ligitõmbavam, vabastavam ja põnevam? Selle eesmärk on saavutada sisemine rahu Jumala tahte otsimisel ja täitmisel, mitte pelgalt emotsionaalsete reaktsioonide vägivaldne allasurumine.

Paavst Franciscus juhib oma põhimõtteaeg on suurem kui ruum [13] selgitamisel tähelepanu sellele, et ajale prioriteedi andmine tähendab muret pigem protsesside algatamise pärast, mitte ruumide omamise pärast [14]. Siseelus tasub alustada realistlikke ja suuremeelseid protsesse. Ja me peame olema valmis ootama nii kaua, kuni nad vilja hakkavad kandma. See põhimõte laseb meil töötada aeglaselt, kuid kindlalt, ilma et oleksime liialt kinni vahetute tulemuste saavutamises. See aitab meil kannatlikult taluda keerulisi ja ebasoodsaid olukordi või vältimatuid muutusi oma plaanides. See kutsub meid leppima pingega

täiuse ja piiratuse vahel. [15] Peame püüdma, et meie piirangute teadvustamine ei halvaks meie soovi saavutada täius, mida Jumal meile pakub. Samamoodi tahame vältida, et see üllas ambitsioon paneks meid naiivselt unustama, et oleme piiratud.

Kõrged sihid oma kujunemisel, püüdlus mitte ainult teha häid tegusid, vaid olla hea ja omada head südant aitab meil eristada vooruslikku tegu sellest, mida võime nimetada teoks, mis vastab voorusele. Viimane on tegu, mis vastab voorusele ja aitab samm-sammult kaasa selle saavutamisele, kuid kuna see ei tulene veel küpsest harjumusest, siis nõuab see sageli ikkagi nende tunnete ületamist, mis tõmbavad vastupidises suunas. Seevastu vooruslik tegu on see, mis toob rõõmu hea tegemisest isegi siis, kui see nõuab pingutust. See ongi eesmärk.

Terviklik kujunemine, mis vormib meie emotsionaalseid reaktsioone, on aeglane protsess. Need, kes seda otsivad, ei takerdu naiivsesse katsesse allutada oma tunded tahtele, surudes alla emotsioonid, mis neie ei meeldi, ega püüdes õhutada neid, mida nad soovivad. Me mõistame, et meie võitlus peaks keskendumata pigem vabadele otsustele, mille abil me Jumala tahet täita püüdes reageerime tunnetele, aktsepteerides või lükates tagasi käitumise, mida need meile soovivad. Sest just need otsused viivad – kaudselt ja pikemas perspektiivis – meie sees intiimse maailma kujunemiseni, millest need tunded tulenevad.

Sisemaailm

Kui muutume vooruslikumaks, ei tee me mitte ainult head tegu suurema loomulikkuse ja rõõmuga, vaid suudame ka paremini tuvastada, mis see hea tegu on. *Selleks, et „katsuda*

läbi, mis on Jumala tahtmine, mis on hea ja meelepärane ja täiuslik“ (Rm 12:2), on Jumala seaduse tundmine üldiselt vajalik, kuid sellest ei piisa. Oluline on omamoodi „loomupärasus“ inimese ja tõelise hüve vahel (vrd Püha Thomas Aquino, Summa Theologiae, II-II, q. 45, a. 2). Selline loomupärasus on juurdunud ja areneb indiviidi enda vooruslikes hoiakutes.

[16]

See on suuresti tingitud asjaolust, et meie emotsionaalne reaktsioon on esimene hääl, mida kuuleme konkreetse tegutsemisviisi sobivuse hindamisel. Isegi enne, kui meie mõistus kaalub, kas on õige või mitte teha midagi meeldivat, oleme juba tajunud selle veetlust. Voorus, muutes hea meie tunnetele atraktiivseks, toetab meie afektiivse vastuse häält selle teo moraalse hinnanguga (st viitega inimese üldisele hüvele). Seega, kuigi meid köidab näiteks võimalus teise

inimese silmis hea välja näha,
mõistame, kui ebameeldiv on
valetada.

Kaudsel, kuid selgel viisil väljendub
see väga lühikeses *Tee* punktis: *Miks
peaksid vaatama ümberringi, kui
„sinu maailm“ on sinu enda sees? [17]*
Püha Josemaría vastandab selle,
kuidas me näeme välismaailma,
inimese sisemaailmaga. Ja just see
suhe määrab välisilmas nähtu
väärtuse, mida peetakse sobivaks või
mitte vastavalt oma sisemaailmale.
Seetõttu pole vaja välismaailmas
nähtut ebasobivana alla suruda, sest
sisemaailm – *minu maailm* – lükkab
selle kohe algusest peale tagasi. Püha
Josemaría ütleb meile, et kui meie
sisemaailm on rikas, siis me mitte
ainult ei väldi seda, mis võib meile
halba teha, vaid see ei ole isegi oht,
sest see on meile vastumeelne. Me
näeme seda mitte ainult halvana,
vaid ka – ja isegi ennekõike –
koledana, ebameeldivana,

sobimatuna, kohatuna ... Muidugi võib see olla mingil moel atraktiivne, kuid seda külgetõmmet on lihtne tagasi lükata, sest see hävitab meie sisemaailma ilu ja harmoonia.

Seevastu kui meil *oma maailma enda sees ei ole*, nõuab väljaspool nähtu vältimine märkimisväärseid jõupingutusi.

Realism

Kõik see näitab, kuidas vooruste areng muudab meid oma elukäsitluses üha realistlikumaks. Mõned inimesed mõtlevad – tavaliselt seda välja ei öelda –, et vooruste järgi elamine tähendab reaalsuse ees silmade sulgemist. Ja seda väga üllal põhjusel, sest nii tegutsedes pöörame selja osale sellest maailmast, lootes järgmises tasu saada. Vastupidi, elades nii, nagu elas Kristus, jäljendades tema voorusi, avame end tegelikule maailmale ega lase oma tunnetel end petta, kui

hindame ja otsustame, kuidas maailmas toimuvale reageerida.

Näiteks ei tähenda vaesus materiaalsete hüvede väärtuse mitte hindamist igavese elu valguses. Pigem hindab materiaalseid hüvesid õigel viisil vaid inimene, kes elab loobumises. Materiaalseid hüvesid ei peeta kurjadeks ega omistata neile tähtsust, mida neil pole. Teisest küljest annab inimene, kes ei pinguta sellisel viisil elamiseks, neile suurema väärtuse kui see, mis neil tegelikult on, ja see mõjutab selle inimese otsuseid. Temast ei saa realist, kuigi ta võib teistele tunduda ehtsa maailmainimesena, kes teab, kuidas maistes olukordades käituda. Mõõdukas inimene teab, kuidas nautida head sööki, samas kui inimene, kellel see voorus puudub, annab sellele naudingule tähtsuse, mis sellel objektiivselt puudub. Midagi sarnast võiks öelda ka iga teise vooruse kohta. Nagu Jeesus

ütles Nikodeemusele: *Aga kes teeb tõtt, see tuleb valguse juurde.* (Jh 3:21)

„Vooruslik“ ring

Lõpuks viib oma tunnete suunamine vooruste arendamise kaudu meie vaatevälja puhastamiseni. See on nagu prillide võtmine ja puhastamine plekkidest, mille pärispatt ja meie isiklikud patud on neile jätnud ja mis raskendavad maailma nägemist sellisena, nagu see tegelikult on. *Õelgem otse: maailma lunastamata olek seisneb just suutmatuses mõista loodu tähendust, suutmatuses ära tunda tõde; selle tulemusena kehtestatakse pragmatismi reegel, mille järgi võimsate tugevast käest saab selle maailma jumal.* [18]

Korrastatud afektiivsus aitab meie mõistusel *mõista loodut, ära tunda tõde*, tuvastada, mis on meile tõeliselt hea. Õige otsus meie mõistuse poolt

hõlbustab vaba valikut. Sellest valikust tulenev hea tegu aitab meid *kohaneda* selle heaga, mida me otsime, ja sellest tulenevalt korrastada meie emotsionaalseid reaktsioone. See loob ehtsa *voorusliku ringi*, mis laseb meil aru saada, et oleme järk-järgult vabamad, oma tegude valdajad ja seega võimelised end tõeliselt Jumalale andma, sest ennast saab anda ainult inimene, kes on iseenda oma.

Kujunemine on terviklik ainult siis, kui see saavutab kõik need tasemed. Teisisõnu, tõeline kujunemine toimub ainult siis, kui erinevad võimed – mõistus, tahe, emotsioonid –, mis osalevad inimese tegudes, on integreeritud. Need võimed ei tohi omavahel võistelda, vaid peavad pigem koostööd tegema. Kui me ei suuda oma tundeid õigesti kujundada, st kui voorusi mõistetakse ainult meie tahte

lisajõuna, mis võimaldab tahtel tundeid alistada, siis on moraalinormid ja võitlus nende järgimise nimel repressiivsed ega vii tõelise eluühtsuseni. Sest alati tunneksime enda sees võimsaid jõude, mis püüavad meid tõmmata vastupidises suunas ja tekitavad ebastabiilsust. Tunneme seda ebastabiilsust hästi, sest just sealt me alustame. Kuid me suudame sellest vähehaaval üle saada, kui juhime neid jõude järk-järgult harmoonia poole. Siis saabub hetk, mil *sest ma tahan*, mis on *kõige üleloomulikum põhjus*, hakkab tähendama seda, et see meeldib mulle, kuna see tõmbab mind, kuna see on kooskõlas minu olemisviisiga, kuna see sobib sisemaailmaga, mille olen endale kujundanud. Ja lõpuks sellepärast, et olen õppinud muutma Kristuse Jeesuse tunded enda omaks.

Nii liigume edasi selle atraktiivse ja kõrge eesmärgi poole, mille püha

Paulus meile seab: *Mõtlege iseenestes sedasama, mida Kristuses Jeesuses (Fl 2:5)*. Ja me mõistame, et nõnda me rõivastume Issanda Jeesuse Kristusega (vrd Rm 13:14). *Kristuse elu on meie elu ... kristlane peaks elama nii, nagu elas Kristus, muutes Kristuse kiindumused enda omaks, et ta saaks koos püha Paulusega hüüda: „Non vivo ego, vivit vero in me Christus“ (Gl 2:20), enam ei ela mina, vaid Kristus elab minus.* [19] Truudus seisneb just selles – Kristusega kooskõlas elamises, tahtmises ja tundmises – mitte seepärast, et me *maskeerime end Kristuseks*, vaid sellest saab meie enda olemisviis. Seega järgides Jumala tahet, olles ustavad, oleme sügavalt vabad, sest teeme seda, mida tahame, mis meile meeldib, mida me *tahame teha*. Sügavalt vabad ja sügavalt ustavad. Sügavalt ustavad ja sügavalt õnnelikud.

[1] Fernando Ocariz, *pastoraalkiri*, 14. veebruar 2017, 8.

[2] Vrd Vatikani II kirikukogu, konstitutsioon *Gaudium et spes* (7. detsember 1965), 22.

[3] Fernando Ocariz, *pastoraalkiri*, 14. veebruar 2017, 8.

[4] Hispaania keeles *fidelidad* ja *felicidad*. Vrd Saint Josemaría, *Vagu*, 84: „Sinu õnn siin maa peal on võrdväärne sinu truudusega usule, puhtusele ja teele, mille Jumal sulle määras.“ Vrd. ka näiteks *Instruction*, mai 1935/14. september 1950, 60; *Instruction*, 8. detsember 1941, 61; Püha Josemaría, *Jumala sõbrad*, 189.

[5] Püha Josemaría, *Kui Kristus on möödumas*, 96.

[6] Piisab, kui mainida näiteks jutluse „Kirglikult armastada maailma“ pealkirja, *Vestlused*, 113-123..

[7] Püha Josemaría, *Jumala sõbrad*, 183.

[8] Püha Josemaría, *Tee*, 206.

[9] Tegelikult on moraalsest seisukohast *see, mida ma teen*, täpselt *see, mida ma tahan, kui ma seda teen*. Kuid siin pole vaja selgitada, miks see nii on.

[10] Püha Josemaría, *Kui Kristus on möödumas*, 17.

[11] Vrd Don Alvaro, *kiri*, september 1995, kirjad I, 8.

[12] Eelnevalt öeldu põhjal peaks olema selge, et see ei tähenda, nagu hea ei nõuaks pingutust või, mis tähendab sama, et kurjus ei tõmbaks enam ligi.

[13] Vrd Apostellik ekshortatsioon *Evangelium gaudium*, 222-225.

[14] *Ibid.*, 223. Kursiiv originaalis.

[15] *Ibid.*

[16] Püha Johannes Paulus II, entsüklika *Veritatis Splendor*, 6. august 1993, 64. Viidatud tekst on püha Aquino Thomase *Summary of Theology*, II-II, q. 45, a. 2.

[17] Püha Josemaría, *Tee*, 184.

[18] Joseph Ratzinger - Benedictus XVI, *Jesus of Nazareth*, kd II, 7, 3.

[19] Püha Josemaría, *Kui Kristus on möödumas*, 103.

Julio Dieguez